

Περιεχόμενα

Κατάλογος Χαρτών και Σχεδίων	11
Κατάλογος Πινάκων και Πλαισίων	13
Συντομογραφίες.....	15
Πρόλογος	17
Εισαγωγή.....	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Από τον Όμηρο στην Υπατία: Επιστήμες και εξερεύνηση στην αρχαία Ελλάδα.....	29
1.1. Η περιπλάνηση του Οδυσσέα στην πρώιμη «Ευρώπη».....	29
1.2. Γεωγραφικές φαντασίες και πανεπιστημονικότητα στην αρχαία Ελλάδα	32
1.3. Οι πρώτοι μ.Χ. γεωγράφοι	51
1.4. Γεωγραφικές μεταμορφώσεις της Ευρώπης: Από τη Μεσόγειο στο Βορρά.....	57
1.5. Βασικές έννοιες της Γεωγραφίας	64
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Η αφύπνιση της πρώτης επιστήμης της φύσης και του ανθρώπου: Από την αιτιοκρατία στην αναρχική Γεωγραφία	69
2.1. Ιπποκράτης: Το σώμα στη φύση.....	69
2.2. Γερμανία: Ντετερμινισμός ή αιτιοκρατία	70
2.3. Γαλλία: Πιθανοκρατία και Περιφερειακή Γεωγραφία	76
2.4. Ρωσία: Αναρχικοί γεωγράφοι.....	78
2.5. Η παράδοση της Ανθρωπο-οικολογίας του Σικάγο.....	81
2.6. Η αφύπνιση μιας σύνθετης επιστήμης	89
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. «Ποσοτική επανάσταση» και λογικός θετικισμός στη Γεωγραφία	91
3.1. Θωμάς: Ο τύπος των ήλων	91
3.2. Κοινωνικο-οικονομικό πλαίσιο του homo economicus: Φορντισμός και νέα τεχνολογία	92
3.3. Η εισβολή της Νομοθετικής/Ποσοτικής Γεωγραφίας	94
3.4. Επιλεκτική παρουσίαση επιστημολογικών εννοιών.....	96
3.5. Λογικός θετικισμός και πολυεπιστημονικότητα	99
3.6. Δυαδικότητες και ρευστότητα των ορισμών της Γεωγραφίας	101
3.7. Κατακερματισμός και εδαφικότητα στη Γεωγραφία	104
3.7.1. Οικονομική Γεωγραφία.....	106
3.7.2. Κοινωνική Γεωγραφία	107
3.7.3. Πολιτική Γεωγραφία και Γεωπολιτική	108
3.7.4. Ιστορική Γεωγραφία	110
3.7.5. Πολιτισμική και Πολιτιστική Γεωγραφία	111
3.7.6. Επιπτώσεις του κατακερματισμού στη Γεωγραφία.....	112

3.8. Τέσσερα παραδείγματα νομοθετικών/ποσοτικών μοντέλων.....	113
3.8.1. Η θεωρία των κεντρικών τόπων και τα μοντέλα βαρύτητας	113
3.8.2. Το μοντέλο του Alonso	115
3.8.3. Το μοντέλο «κύκλων ζωής» των πόλεων	119
3.8.4. Ο νόμος της οικιστικής ιεραρχίας και η οικιστική πρωτοκαθεδρία.....	123
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Τοπία του νου, ποιητική του χώρου: Επιστροφή στον ανθρωπισμό	127
4.1. Η Σαπφώ και η στροφή προς τον ανθρωπισμό.....	127
4.2. Διεπιστημονικότητα και πολυεπιστημονικότητα	128
4.3. Συμπεριφορική Γεωγραφία: Ο homo socialis απέναντι στον homo economicus.....	132
4.4. Ανθρωπιστική Γεωγραφία	135
4.5. Φιλελεύθερη Γεωγραφία.....	136
4.6. Εφαρμοσμένη Γεωγραφία και σχεδιασμός.....	137
4.7. Παραδείγματα από τη Συμπεριφορική και την Ανθρωπιστική Γεωγραφία: Υποκειμενικός χώρος και νοητικοί χάρτες.....	145
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Αναστοχασμός της άνισης χωρικής αναδιάρθρωσης και αποκρυστάλλωση της Κριτικής Γεωγραφίας	153
5.1. Ηρόδοτος: Ανατροπές της άνισης ανάπτυξης.....	153
5.2. Το κοινωνικό πλαίσιο της μετα-θετικιστικής στροφής	154
5.3. Η οικολογική πλάνη.....	159
5.4. Κριτική θεωρία και (νεο)μαρξισμός	161
5.5. Ουτοπίες και επάνοδος της Οικο-γεωγραφίας	165
5.6. Παράδειγμα κριτικού αναστοχασμού: Άνιση ανάπτυξη και «συσσώρευση διά της εκπτώχευσης».....	172
5.7. Παράδειγμα από τον αστικό χώρο: Από την παραγοντική οικολογία στον κοινωνικό διαχωρισμό και αποκλεισμό	180
5.8. Παράδειγμα από τον ελλαδικό χώρο: Η κοινωνική γεωγραφία της αυθόρμητης αστικοποίησης στη Μεσόγειο	183
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. Κριτικός ρεαλισμός και πολιτικο-οικονομική προσέγγιση	193
6.1. Πλάτων: Η σπηλιά.....	193
6.2. Θεωρία και μέθοδος στον κριτικό ρεαλισμό.....	194
6.3. Από τους τρόπους παραγωγής στη θεωρία της ρύθμισης: Ανθρώπινος φορέας και δομή	198
6.4. Πολιτικο-οικονομική προσέγγιση: Ευέλικτη συσσώρευση και άτυπη οικονομία	202
6.5. Χωρική διαίρεση της εργασίας	206
6.6. Παραδείγματα από μεσογειακά μεταφορντικά τοπία	210
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. Μετανεωτερικότητα και τοπικές αφηγήσεις.....	213
7.1. Ηράκλειτος: Κατακερματισμός της αφήγησης, ροές στο χωροχρόνο	213
7.2. Όψεις του μεταμοντερνισμού.....	214
7.2.1. Στις τέχνες και στον υλικό πολιτισμό	216
7.2.2. Στις επιστήμες	217

Περιεχόμενα	9
7.3. Μετανεωτερικότητα και Γεωγραφία.....	218
7.4. Μεταμοντερνισμός και πόλη.....	223
7.5. Παράδειγμα: Η επιχειρηματική πόλη.....	226
7.6. Συλλογισμοί για τη μετανεωτερικότητα.....	232
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8. Η πολιτιστική στροφή.....	235
8.1. Στράβων: Η Γεωγραφία ως φιλοσοφία.....	235
8.2. Πολιτιστ(μ)ική στροφή, αναστοχασμός, διυποκειμενικότητα.....	236
8.3. Κοινωνικός αποκλεισμός, ταυτότητα, ετερότητα.....	240
8.4. Κοινωνία των δικτύων και κοινωνικό κεφάλαιο.....	243
8.5. Οικονομικό παράδειγμα: Ενθήκευση, μαθησιακή περιφέρεια και καινοτομία.....	251
8.6. Πολιτιστικό παράδειγμα: Ανάγνωση του τοπίου και <i>genius loci</i>	254
8.7. Κοινωνικο-πολιτικό παράδειγμα: Νέα τεχνολογία, κοινωνικά κινήματα και το «δικαίωμα στην πόλη».....	257
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9. Γεωγραφικές «εθνικές σχολές» και ετεροτοπίες στα πανεπιστήμια της Ευρώπης.....	263
9.1. Ισοκράτης: Πολίτες του κόσμου ως Έλληνες.....	263
9.2. Μεθοδολογικές επιλογές και γεωγραφικές μετατοπίσεις της επιστημολογικής εξέλιξης.....	265
9.3. Γερμανία: Ντετερμινισμός και Εφαρμοσμένη Γεωγραφία.....	270
9.4. Γαλλία: Από την Περιφερειακή στη Μεταμοντέρνα Γεωγραφία.....	273
9.5. Μ. Βρετανία: Η πρωτοκαθεδρία των γεωγραφικών σπουδών.....	276
9.6. Ιταλία: Κατακερματισμός της γεωγραφικής εκπαίδευσης.....	279
9.7. Ελλάδα: Ετεροτοπίες της πανεπιστημιακής Γεωγραφίας.....	280
9.8. Διχοτομίες και ετεροτοπίες στην ευρωπαϊκή πανεπιστημιακή εκπαίδευση.....	290
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10. Γεωγραφικές φαντασίες της παγκοσμιοποίησης.....	297
10.1. Η Οικουμένη στην ασπίδα του Αχιλλέα.....	297
10.2. Η αμφισημία της παγκοσμιοποίησης.....	299
10.3. Η εμμονή των εδαφικών συνόρων.....	304
10.4. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, από την ολοκλήρωση στην κρίση.....	307
10.5. Μετανάστευση και διασπορά.....	315
10.6. Ψευδαισθήσεις ανοικτής παιδείας στην κοινωνία της γνώσης.....	323
ΕΠΙΛΟΓΟΣ. Γεωγραφίες σαν τις πόλεις του Marco Polo.....	329
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	334
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ I: Γλωσσάρι – Αγγλο-ελληνικό γλωσσάρι γεωγραφικών/επιστημολογικών όρων.....	356
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II: Abstract – AGEOGRAPHITOS CHORA – Geographically illiterate land: Hellenic idols in the epistemological reflections of European Geography.....	361
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ.....	367

Κατάλογος Χαρτών και Σχεδίων

1: Τα παράλια της Μεσογείου ως τόποι σοφών από τον 8ο π.Χ. μέχρι το 2ο μ.Χ. αιώνα ..	33
2: Η Ευρώπη 1000 χρόνια πριν από τη γέννηση του Χριστού	58
3: Η Ευρώπη κατά το έτος γέννησης του Χριστού.....	58
4: Η Ευρώπη το 1000 μ.Χ.....	59
5: Τα σύνορα της Ευρώπης το 2000 μ.Χ.	59
6: Ομόκεντρη δομή του Σικάγο τη δεκαετία του 1920 – το μοντέλο του Burgess	83
7: Σχηματική αναπαράσταση του φιλτραρίσματος (Καθοδικής Διύλισης).....	85
8: Ομόκεντρο, τομεακό και πολυκεντρικό μοντέλο αστικής ανάπτυξης.....	87
9: Τα εξάγωνα της θεωρίας των κεντρικών τόπων	114
10: Το μοντέλο του Alonso	117
11: Κύκλοι ζωής των πόλεων.....	121
12: Ο νόμος της Οικιστικής Ιεραρχίας.....	123
13: Οικιστική ηρωτοκαθεδρία στη μεταπολεμική Ελλάδα, 1951-1991.....	125
14: Νοπτικοί χάρτες βάσει ταξικών διαφοροποιήσεων της εικόνας της πόλης	146
15: Χρονο-Γεωγραφία: το περίφημο δικτυακό μοντέλο του Hägerstrand	147
16: Νοπτικοί χάρτες στην Αγγλία	149
17: «Τοπογραφία του φόβου» στη Νέα Υόρκη.....	150
18: Τρεις νοπτικοί χάρτες της Αθήνας από την περιφέρεια των αυθαίρετων οικισμών....	151
19: Χώρες του Πρώτου, του Δεύτερου και του Τρίτου Κόσμου μέχρι το 1990.....	173
20: Κατά κεφαλήν εισόδημα στην Ευρωπαϊκή Ένωση	177
21: Παραγοντική οικολογία και δομή της πόλης.....	181
22: Κοινωνική δομή της Αθήνας το 1971.....	183
23: Παραγκουπόλεις στα αστικά κέντρα του κόσμου.....	185
24: Αυθαίρετη δόμηση στην Αθήνα το 1971	188
25: Ομογενοποίηση του κοινωνικού χώρου της Αθήνας, 1971-1981.....	190
26: Μέθοδοι έρευνας στον κριτικό ρεαλισμό	197
27: Το Χαρτοπαίγνιο της Οικονομικής Αναδιάρθρωσης	209
28: Τρεις εκδοχές του κεντρικού διαδρόμου της Ευρώπης – από την «Blue Banana» στον κεντρο-ευρωπαϊκό διάδρομο	228
29: Το Τρένο Υψηλής Ταχύτητας (TGV)	229
30: Κοινωνικά δίκτυα (α) σε κοινότητα-γειτονιά και (β) σε αστική επικράτεια.....	246
31: Αλληλο-επικαλυπτόμενα κοινωνικά δίκτυα	247
32: Κοινωνικά δίκτυα τεσσάρων τύπων σε μια αθηναϊκή γειτονιά αυθαιρέτων	249
33: Χαλκογραφία της Μυτιλήνης, Γερμανού καλλιτέχνη, του 1836	281
34: Σήμα του Τμήματος Γεωγραφίας Πανεπιστημίου Αιγαίου, 1996-99.....	285
35: Πρωτοσέλιδο για την Πτώση των Βάσεων στη Γεωγραφία των ΑΕΙ, 2002.....	288
36: Ο συρρικνούμενος του κόσμου με τις καινοτομίες στις μεταφορές	301
37: Στάδια της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης	305
38: Η μετακίνηση των συνόρων κατά την ενοποίηση της Ελλάδας	307
39: Μαδρίτη, σταθμός Atocha μετά το τρομοκρατικό χτύπημα του Μαρτίου 2004.....	324
40: Το ογκούμενο Λεξικό της Ανθρωπογεωγραφίας	331

Κατάλογος Πινάκων και Πλαισίων

1: Γεωγραφικές φαντασίες προσωκρατικών φιλοσόφων.....	36
2: Κλασικές αρχαιοελληνικές γεωγραφικές φαντασίες	42
3: Οι πρώτοι μ.Χ. Έλληνες γεωγράφοι	52
4: «Μητροπολιτικές ηγέτιδες» της Αναγέννησης και η εναλλαγή τους	61
5: Η ευρωπαϊκή γεωγραφική σκέψη από τον 1ο μέχρι το 19ο αιώνα.....	62
6: Ιεραρχία χώρων κατά τον Αριστοτέλη.....	65
7: Καίρια ζεύγματα και εντάσεις στη Γεωγραφία.....	103
8: Εκτίμηση μέσων ετήσιων ρυθμών ανάπτυξης του πληθυσμού	141
9: Χωρο-κοινωνική αλληλεπίδραση στη μετα-θετικιστική γεωγραφία	158
10: Η φύση ως διαδικασία.....	171
11: Υπολογισμός του συντελεστή χωροθέτησης (L.Q.)	182
12: Αντιθέσεις πόλεων της Βόρειας και Νότιας Ευρώπης τον 20ό αιώνα.....	189
13: Σύγκριση εντατικής και εκτατικής έρευνας.....	195
14: Ζεύγματα του (μετα)φορντισμού και του (μετα)μοντερνισμού.....	220
15: Μεταμοντέρνα πόλη, νοτιοευρωπαϊκή πόλη και «Μεσογειοποίηση».....	225
16: Πολιτιστικές πρωτεύουσες της Ευρώπης.....	230
17: Πολιτιστική και Πολιτισμική Γεωγραφία	237
18: Χωρικές μετατοπίσεις της επιστημολογικής εξέλιξης της Γεωγραφίας	269
19: Από τον πρώτο Οδηγό Σπουδών πανεπιστημιακής Γεωγραφίας στην Ελλάδα	286
20: Στάδια της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης: Από την ίδρυση μέχρι την κρίση.....	308
21: Παγκοσμιοποίηση και ελληνική διασπορά	322